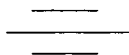

mélyes jelenléte, a Petőfi Irodalmi Múzeum vezetőinek támogató hozzáállása, a sajtó érdeklődő, értékeinket népszerűsítő részének érdeklődése; hogy a kitüntetett művészek az első hívó szóra vállalták a közreműködést, hogy közöttünk vannak még azok a nyelvtudósok, akik életükkel, munkásságukkal példaképek lehetnek, miként azok a pedagógus napszámosok is, akik évek-évtizedek óta – többnyire ellenszolgálatás nélkül – végzik áldozatos nyelvművelő-ápoló munkájukat; s itt vannak a fiatalok, a jövő! Nem az előttem lévő korosztályé meg az enyéme, hanem a nemzeté!

Összefogásra biztatok hát mindenkit, aki anyanyelvünk ügyét fontosnak tartja, hogy évtizedek múlva is legyen mód a Kazinczy-díj Alapítvány – Péchy Blanka emlékére kurátorainak emlékező-értékelő alkalmat, gálát rendezniük.

SZOLNOKY KÁLMÁN

tanár, országos szakmai vizsgaelnök
Győr

Az esztétikai lényeg

Gondolatok az esztétikáról, az esztétikai nevelésről

Az esztétikumot az esztétikát a legmagasabb tudással hasonlíthatjuk össze. A legmagasabb tudás minden ellentmondást előrehoz, és ezért eredet és abszolútum egyszerre. Az esztétikum visszaadja a világ dolgainak ősi kezdetétől a mai frissességét. A szimbolikus mindig az organikusból, a jövőbeli pedig mindig a múltbeliből táplálkozik, és mindig egységes egészet képez.

Esztétika a nevelésben

Az iskolában a nevelés tartalmazza az esztétikai nevelés alapelveit. Vagyis tudjuk, hogy elősegíti önmagunk megismerését, egyszerre alkotó és befogadó szerepet is betöltünk, megismerjük a hiteles rácsodálkozás élményét. Kompetenciát szerezhetnek a folyamat résztvevői a harmónia szabályaiban, az esztétikai nyelvezetében, az esztétikai jelentéstan (szimboliká)-ban. Elsajátítható az esztétikai ítéletalkotás is. Az esztétikai rácsodálkozás élvezetet, élményt nyújt, miközben valóban adatokat kapunk rejtett önmagunkról.

Jürgen **Raithel** (UNI Bamberg) figyelemreméltó megállapítást tesz a nevelés és a későbbi életstílus összefüggései között. Raithel úgy találja, hogy

– *Az empátiás nevelés a magaskultúrájú életstílussal hozható kapcsolatba.*

– *A konkrét, szankcionáló nevelés az erősen szembenálló hedonista életstílust alakíthatja ki, olykor egészségkárosító tendenciákkal.*

A nevelésben az esztétika kedvezőbb az empátiás családban felnövő tanulók számára.

Esztétikai csomópontok

Kritikai esztétika

Baccio Bandinelli, aki Firenzében egy aranyműves családjában született 1493-ban szobrász lett, „Herkulés és Kákus” szoborcsoportja Firenzében látható a Palazzo Vecchio sarkán.

Michelangelo 1508-ban állította fel Dávid szobrát ugyanott, ahol a Dávid is áll, a Piazza della Signoria-n. Michelangelo szobrát 1910-ben egy köztéri másolatra cserélték, Bandinelli szoborcsoportja továbbra is az eredeti. Benvenuto Cellini szobrász (híres az aranyoszobráiról is) éles kritikával illette Bandinellit, amelyet úgy adott elő, mint a firenzei művészetkedvelők véleményét. Ebben azt írja, hogy fáj neki a szoborcsoport hiányosságait felsorolni. „Én csak összefoglalnám, ahogy a firenzei művészvilág vélekedik.” Herkulesről nem lehet eldönteni, hogy feje hol található az oroslán és az ökör között? Melle, minden izma nem egy emberi előkép, hanem egy nagy zsák dinnye. A vállak a szoborcsoporton olyanok, mint egy teherhordó számára nyeregmélyedése. Ha a fejről a haját eltávolítanánk, nem sok maradna a koponyából – írta Benvenuto Cellini.

Az egész harmóniája

A bécsi biedermaier, a bécsi hangulatfestészet a XIX. század 50-es éveiben tipikus harmóniát teremtett. Waldmüller festményein olyan színek szerepeltek, mint
mély, sötét olívazöld
telt barna
világoskék
vizekék

Az olívazöld és a telt barna vadbőrhöz hasonlítható színt adott. Waldmüller, ha *egy kép egészének harmóniája úgy kívánta*, hogy az arcokat ne a természetes színeiben fesse meg, akkor **hajlott arra, hogy a kép egész harmóniája által meghatározott, az „élő színektől” eltérő színt adott az arcainak.** Így azután az arc színei világos színek voltak, mézsárga színűek és zöldes árnyékkal. Az egész harmóniája fontosabb volt, mint az élethű színválasztás.

Funkcionális vagy művészeti anatómia

A képek emberábrázolása, az ember megjelenése a művekben személyessé teszi a művet. Az ember megjelenése a képeken lehetőséget ad az esztétikai befogadásra és jelentősen kívül az identifikálódásra (azonosulás), és a szembenéző arcok, alakok pedig nemcsak a befogadót, hanem az alkotót is más szempontból értelmezhetővé teszik. Nemcsak az orvoslásos ismeretek körében, hanem a szépítészeti szakmák körében is funkcionális anatómiát (más súlyponttal, más részletességgel, más követelményekkel) tanítanak. A leíró anatómia a nem élő emberről mutatja a szerkezetet. A művészeti anatómia pedig elsősorban a testen látható kiemelkedésekre, a perspektívára figyel. A művészeti anatómia az élő ember anatómiája esztétikai, művészeti szempontból. Barcsay Jenő művészeti anatómiájáról Szentágothai János volt anatómus professzor írt megjegyzéseket. Kettőt idézünk:

„A mai orvost nem a holttest, hanem az élő ember anatómiája érdekli.” „Világos, hogy az orvosi anatómiának lényegesen túl kell mennie a művészeti anatómia célkitűzésein.” Az idézetek arra mutatnak, hogy Szentágothai nem tartja elegendőnek a funkcionális anatómiát az orvosképzés számára, szívesen átvenne valamit a művészeti anatómia plaszticitásából. Továbbá a művészeti anatómia az élő ember bontatlan anatómiája, ahol a test felszíni viszonyai a döntőek, amit a szépítész szakmákban az orvoslásos változat helyett is kellene tanítani. „Sok művészeti akadémián még ma is orvos tanítja az anatómiát. Az anatómia, pedig mást jelent az orvos és mást a művész számára.” (Patay)

Az író Gyulai Pál a „Nők a tükör előtt” című művében írja: „Arcszíned (nem) hótétön piluló hajnal”, vagy „Mélytüzű szemedből érzés és jószág sugárzik.” Egy Gyulai Pál egy egészen más esztétikai anatómiát tudott volna megjeleníteni.

Az esztétika a szép tudománya

Központi fogalmai az esztétikának a szép és a csúnya (rút), s ezek ugyanúgy választhatóságot jelentenek mint az etikában a jó és a rossz, vagy a logikában a helyes vagy hamis. A filozófiai eredetű tudomány tehát a szép köré csoportosul, a harmónia, az együttlátás képességeihez.

A SZÉP: isteni, érzéki, eszmei és alaki tulajdonság együtt. Tulajdonképpen az érzéki összformák harmóniáját nevezhetjük széppnek. A szép megteremtéséhez egy lelki erő, a képzelet is rendelkezésre áll, amely „*átteremtheti a világot*”. A szép a köznapiból kiemel, és megemelheti az erkölcsi nivót pusztá jelenlétével. A szép világának köszönhetjük, hogy az **egyben jóslat is és boldogít is**. *A szépen keresztül tisztábban látjuk a világot, annak nem szép részei is*. Maga a szép mű (legyen terített asztal vagy öltözködés vagy olajfestmény, vagy műtárgy) nem a világ egy részlete, nem a világ egy pillanata, *hanem maga a világ*. Shaftesbury a nevelést esztétikai szempontból **INWARD FORMÁ**-nak nevezi, vagyis *a külső belsővé lesz, a belső pedig külsővé*. A nevelésben az esztétikai szempont egyenlő a belső értékképzés optimalizálásával úgy, mint belső formálás.

Absztrakt az esztétikában

Mint ahogy az álom és a tudatos képzelet nem tud elszakadni a valóság elemeitől, ugyanígy az absztrakt művészet sem. A kép, az alkotás lehet művészi megoldásában absztrakt, de magát az absztrakciót is elviheti az abszolútumig. Alfred Manessier (sz.1911) német művész képen emelkedő elvont hieroglifák láthatók függőleges oszlopokban sárgás háttéren egy gótikus templomablak formájára fölkúszva. A szigorú elrendezésű képen a festő meditációja látszik az erkölcsfelettségről. Az absztrakt megoldás célja a csupaszn lényeg, a szerkezet a meditáció miatt kereste ezt a megoldást.

Szoborban, kispasztikában a svájci **Alberto Giacometti** (1901–1966) képviselte a 19. században a modern tárgytalanságot. Amikor is a semmit, a nem létezőt, a mindennel behelyettesíthetőt ábrázolta. A pasztika címe: „A láthatatlan tárgy, kezek, amelyek a semmit tartják”. Az alkotó talán egy új, üres jövőt vizionál, vagy a meg nem ismerhető, netán művészi kalandot. A szürrealista öröm mellett a befogadót gondolkodásra készíti. Tény az, hogy *az absztrakt művészet csak a művészet eredetével, a klasszikus művészettel együtt szemlélhető és értékesíthető*.

Az esztétika eszköz a pedagógiában

A herbarti követelmény a tanítással kapcsolatban a többi között kimondja, hogy a tanítás legyen

- fölemelő is
- és filozofáló is.

A jó tanítás éppen úgy, mint valamely művészi előadás a gyönyör érzését kelti a hallgatókban. Amennyiben tudományos igazságok megtanításáról szól, a gyönyörnek ez az érzelme az intellektuális érzés. (Weszely). A művészeti transzformálás is lehet a pedagógiában hasznos, ha az egyik művészeti ág alkotását annak hatására egy másik művészeti ágba írjuk át. Néhány példa erre: amikor Giuseppe Mottát vagy Paule Nolenst Debussy műveinek hallgatása inspirálta egy kép elkészítésére, Pino Pontit Gershwin híres alkotása ihlette alkotásra, vagy Meyer Helbeck Berlioz műveit vetítette vászonra.

IRODALOM

- Ligetiné, Verebély Anna: Tanulmányok az esztétikai nevelés köréből. Akadémiai Kiadó, Budapest 1975.
Schwendenwein Werner: Theorie des Unterrichts und Prüfens. WUV Universitätsverlag Wien 1985.
Schiller Ottó: Bevezetés a biológiai esztétikába. Athaneum Kiadó, Budapest 1912.
Wiener Biedermeier, Malerei zwischen Wiener Kongress und Revolution. Herausgeber: Frodl, Schröder, usw), Prestel Verlag, München 1992.

DR. FÜLE SÁNDOR
ny. főiskolai tanár
Budapest

A magyar cserkészmozgalom pedagógiája (1912–1948)

Az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamainak oktatásügyéhez a magyarországi nevelőintézmény, a cserkészzet is hozzátartozott. Magyarországon 1912. december 28-án alakult meg a Magyar Cserkész Szövetség.¹

1910. évtől megkezdődött néhány csapat szervezése.

A mintája Angliában *Robert Baden-Powell* (a cserkészek „*Bi-Pi*”-nek becézték) munkájaként az 1907–1908-as évtől szerveződött. A magyar cserkészmozgalom fejlődésének történetét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Magyarország a világcserkészlet fejlődésében a legelső között volt. A hivatalos megalakulástól a megszűnésig, 36 éven át fejlődése nagy ívű volt, és jelentős értéket biztosított.

A magyar cserkészetről az első közlemények már 1909-ben megjelentek a Nagybecskereki Piarista Gimnázium értesítőjében. A cserkészzet első magyar terjesztői *Szilassy Aladár*, *Megyericsy Béla* és *Sik Sándor* voltak.² A nagy munkában őket, *Karácsony Sándorral* az élen, többen követték.

A számunkra oly jelentős témáról szóló írásunkban, az elért forrásanyagokat mindennek-előtt neveléstörténeti és pedagógiai szempontból vizsgáljuk.³

Csak „éppen érintjük” a magyar cserkészmozgalommal kapcsolatos gyakori ideológiai és politikai vonatkozásokat. A jelentős kutatási eredmények közül elsősorban *Sik Sándor*, *Karácsony Sándor*, *Dobos László*, *Bodnár Gábor*, *Gergely Ferenc*, *Mészáros István* kiváló munkáit használjuk fel. A leírtakat egybevetjük az átélte tapasztalatainkkal, az 1938–1948. évek közötti cserkész életünkkel. Sokakkal együtt, mindezek alapján, nekünk is meggyőződésünk „...hogyan a magyar cserkészlet története a nevelési tanulságok kimeríthetetlen tárháza.”⁴

A 36 éves fejlődés folyamata

Jelentős magyar neveléstörténész (*Mészáros István*) megállapítása, hogy az 1916–1946 között a magyar cserkészpedagógia virágkorát élte.⁵ Ebben a virágkorban voltunk magunk is cserkészek. Nagy szerencsénk, a miskolci „794. Szittya” cserkészcsapatban, *Bodnár Gábor* parancsnok vezetésével.